

Good Practices

Intern toezicht bij
Pensioenfondsen
Visitatie

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Voorwoord

Regelmatig publiceert DNB guidance voor de pensioensector. Wij menen dat dit een goed middel is om onderzoeksresultaten en good practices te delen.

Deze brochure is tot stand gekomen met medewerking van visiteurs en bestuurders van pensioenfondsen. Zij waren onderdeel van het onderzoek dat ten grondslag ligt aan deze brochure.

Speciale dank aan de VITP voor hun bijdrage aan de brochure. Zij hebben gezorgd voor een goede aansluiting met de beleving van pensioenfondsen. De Pensioenfederatie danken wij voor het meelesen van het concept van deze brochure.

1 Inleiding

'Intern toezicht heeft een veel groter effect op het gedrag van een onderneming dan extern toezicht. De belangrijkste reden hiervoor laat zich raden: intern toezicht zit veel dichterbij de onderneming dan extern toezicht.'¹

Deze quote onderstreept het belang van effectief functionerend intern toezicht. De Nederlandsche Bank (DNB) ziet het daarom als haar taak hieraan bij te dragen en het interne toezicht te faciliteren en te versterken.

Dit is de reden dat wij de werking van het interne toezicht periodiek beoordelen. Zo ook in 2015, waarbij wij hebben gekeken naar het Interne Toezicht bij pensioenfondsen in de vorm van visitatiecommissies.² Op dit moment heeft twee derde van de pensioenfondsen het intern toezicht ingericht door middel van een jaarlijkse visitatie.

In dit onderzoek, dat DNB heeft uitgevoerd bij middelgrote pensioenfondsen, is gekeken naar:

- de houding van het bestuur ten opzichte van de visitatiecommissie
- de kwaliteit van de visitatie

Wij hebben hierbij veel goede voorbeelden gezien, maar er is ook ruimte voor verbetering, zowel voor bestuurders van een pensioenfonds als voor visitateurs.

¹ DNB Working papers "How internal and external supervisors influence employees' self-serving decisions" maart 2015 www.dnb.nl/working-papers/

² In 2012 heeft DNB ook een onderzoek uitgevoerd naar de werking van het intern toezicht. Naar aanleiding van dit onderzoek is in 2013 de sectorbrief Onderzoek Intern Toezicht gepubliceerd: www.dnb.nl/brief-intern-toezicht. Het onderzoek in 2015 bouwt hierop voort.

Deze brochure

Om het overzichtelijk te maken hebben wij in deze brochure drie fases onderscheiden van het visitatietraject: voorbereiding, onderzoek en opvolging. Het visitatierapport is het eindproduct. In het eerste hoofdstuk leest u welke verschillende mogelijkheden u als bestuur of als visitatiecommissie heeft in de drie verschillende fases van het traject, steeds geïllustreerd met praktijkvoorbeelden in een kader. In het tweede hoofdstuk vindt u de goede voorbeelden die wij in verschillende rapporten hebben gezien. Samenvattend is dit als volgt weer te geven:

2 Het traject van visitatie

In dit hoofdstuk leest u per fase welke stappen u als bestuur of als visitatiecommissie kunt zetten, steeds geïllustreerd met praktijkvoorbeelden in een kader.

Fase 1: Voorbereiding

Een goede voorbereiding helpt om het doel van de visitatie scherp te krijgen en het traject daarop in te richten. Dit klinkt erg vanzelfsprekend, maar toch zien wij in de praktijk (DNB-onderzoek Intern Toezicht 2014 -2015) dat meer dan de helft van de onderzochte pensioenfondsen in de voorbereiding verbeteringen kan aanbrengen.

Hoe selecteert u als bestuur de visiteurs?

In good practice 1 stelt een bestuur voorafgaand aan de visitatie de profielschetsen vast voor de leden van de visitatiecommissie. Door vooraf na te denken over de benodigde deskundigheid, professioneel gedrag en competenties draagt het bestuur bewust bij aan een effectieve samenstelling van de visitatiecommissie. Uiteraard checkt u als bestuur ook vooraf de onafhankelijkheid en

Good practice 1

Een pensioenfonds laat ieder jaar één lid van de visitatiecommissie rouleren. Bij de selectie van het nieuwe lid wordt specifiek gezocht naar deskundigheid die aansluit bij het onderwerp van de aanvullende opdracht van dat jaar. Zo werd er in een jaar naast de vaste wettelijke opdracht extra aandacht besteed aan het risicomanagement van het fonds. Na advies van het verantwoordingsorgaan heeft het bestuur een functieprofiel vastgesteld, waar uitvoerige kennis van risicomanagement één van de vereisten was waarover kandidaten dienden te beschikken.

eventuele nevenfuncties, om (de schijn van) belangenverstremgeling te voorkomen. Daarnaast wordt in dit voorbeeld duidelijk dat, naast het bestuur, ook het verantwoordingsorgaan in de voorbereiding een belangrijke taak te vervullen heeft. In de praktijk merken we dat dit (nog) niet altijd gebeurt.

In de voorbereiding zijn de volgende activiteiten te onderscheiden:

Bestuur	Visitatiecommissie
<ul style="list-style-type: none"> - Visiteurs benoemen (o.a. functieprofiel opstellen en onafhankelijkheid toetsen) - (Aanvullende) opdracht vaststellen 	<ul style="list-style-type: none"> - Plan van aanpak opstellen
Gezamenlijk <ul style="list-style-type: none"> - Wederzijdse verwachtingen afstemmen 	

Welke opdracht geeft het bestuur de visitatiecommissie mee?

Good practice 2

Een bestuur stelt jaarlijks niet alleen de wettelijke standaard-opdracht vast, maar formuleert ook een aanvullende opdracht voor de visitatiecommissie. Daarnaast legt het pensioenfonds de monitoring van de opvolging van eerdere aanbevelingen vast als onderdeel van de jaarlijks terugkerende opdracht aan de visitatiecommissie.

Wettelijk gezien houdt de visitatiecommissie toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds waarbij zij ten minste toe ziet op adequate risico-beheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Die opdracht kan uitgebreid worden. In good practice 2 stelt het bestuur een aanvullende opdracht op voor de visitatie. Ook de visitatiecommissie zelf kan een thema of onderwerp aandragen waar zij in haar onderzoek extra aandacht aan wil besteden.

Dit is een good practice, omdat een op het eigen pensioenfonds toegespitste opdracht ervoor zorgt dat de commissie meer diepgang aanbrengt in de visitatie.

Wat neemt u als visitatiecommissie op in een plan van aanpak?

Good practice 3

Een visitatiecommissie heeft een plan van aanpak opgesteld waarin zij heeft aangegeven welke interviews zij in welke periode wil afnemen, welke documenten zij wil inzien, wanneer zij het eindrapport oplevert en wanneer zij het rapport bespreekt met het bestuur.

Dit is een good practice, omdat door het opstellen van een plan van aanpak de ideeën concreet worden gemaakt, zodat alle betrokkenen vooraf weten wat er van hen verwacht wordt. Als visitatiecommissie vergroot u hiermee de kans dat u uw doel behaalt.

In een plan van aanpak komt niet alleen tot uitdrukking welke stappen de visitatiecommissie wil nemen, maar bijvoorbeeld ook welke stukken het bestuur zal overleggen, met welke (externe) betrokkenen de visitatiecommissie wil spreken en wat de planning is van de commissie (bijvoorbeeld wanneer zij met haar conceptrapportage komt).

Welke wederzijdse verwachtingen zijn er?

Good practice 4

Al tijdens een voorbespreking heeft een (delegatie van het) bestuur met de visitatiecommissie besproken welke onderzoeksmethoden de visitatiecommissie wil inzetten en welke betrokkenen (intern en extern) zij wil spreken.

Door met elkaar te overleggen voordat de visitatiecommissie daadwerkelijk aan de slag gaat, maakt u als bestuur en als commissie de verwachtingen over en weer duidelijk en voorkomt u misverstanden gedurende het traject. Deze verwachtingen kunnen gaan over de aanpak en planning van de visitatiecommissie, over de manier waarop het bestuur met de bevindingen van de visitatiecommissie zal omgaan of - zoals in good practice 4 - over de betrokkenen die de visitatiecommissie wil spreken.

Fase 2: Onderzoek

Na de fase van voorbereiding start de visitatiecommissie met haar onderzoek. In deze fase van het traject is vooral de visitatiecommissie aan zet. Als visitatiecommissie bent u verantwoordelijk voor de wijze waarop u het onderzoek uitvoert. Het bestuur verleent hierbij zijn medewerking. Uit ons onderzoek is gebleken dat bestuurders vaak alle medewerking verlenen aan het onderzoek van de visitatiecommissie, maar wat volgens DNB (nog) te optimaliseren valt, is de wijze van onderzoek door de visitatiecommissie. Uit ons onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat lang niet alle visitatiecommissies gesprekken voeren met externe betrokkenen.

Welke onderzoeksmethoden kan een visitatiecommissie toepassen?

Het onderzoek van de visitatiecommissie is erop gericht een oordeel te vormen over het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken in het pensioenfonds (waarbij zij ten minste toeziet

Welke activiteiten kunt u ondernemen in de onderzoeksfase?

Bestuur	Visitatiecommissie
<ul style="list-style-type: none"> - Informatie beschikbaar stellen (o.a. documenten en gelegenheid geven tot gesprekken sleutelfunctionarissen) 	<ul style="list-style-type: none"> - Verschillende onderzoeksmethoden uitvoeren (deskresearch en gesprekken) - Oordeelsvorming
<p>Gezamenlijk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Interview bestuur (of meerdere bestuurders apart) met visitatiecommissie 	

Good practice 5

Een visitatiecommissie toetst bevindingen en indrukken uit de deskresearch in gesprekken met de voorzitter en secretaris van het pensioenfonds, leden van de beleggingscommissie, de vermogensbeheerder, de directeur van het fonds en een of meer vertegenwoordigers van de uitvoeringsorganisatie.

op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur), eventueel uitgebreid met een aanvullende opdracht verstrekt door het bestuur (of visitatiecommissie). Good practice 5 geeft aan hoe een visitatiecommissie tot een goed onderbouwd oordeel komt, door na de deskresearch haar bevindingen en indrukken te toetsen in gesprekken met zowel bestuursleden als externe betrokkenen. DNB vindt het belangrijk dat de visitatiecommissie zoveel mogelijk relevante informatie inwint door verschillende bronnen te raadplegen. Voor goed intern toezicht is immers goed inzicht vereist. Dialoog met betrokkenen/sleutelfunctionarissen (zowel intern als extern) biedt de visitatiecommissie andere inzichten dan enkel deskresearch.

Met welke externen kan de visitatiecommissie spreken?

In de praktijk zien wij dat visitatiecommissies spreken met de vermogensbeheerder, de fiduciair manager, de externe accountant en de externe actuaris, maar bijvoorbeeld ook met de leden van het pensioenbureau, de PUO, de leden van het verantwoordingsorgaan en zelfs de deelnemers.

Met wie de visitatiecommissie spreekt is natuurlijk afhankelijk van de situatie bij het fonds.

Hoe stelt het bestuur de informatie beschikbaar?

Good practice 6

Een pensioenfonds heeft een portal op de website beschikbaar gesteld voor de visiteurs. Gedurende het gehele jaar worden fondsdocumenten, zoals notulen van de bestuursvergaderingen, op de portal geplaatst. Op deze wijze heeft de visitatiecommissie continue toegang tot de benodigde informatie.

Het bestuur is wettelijk verplicht redelijkerwijs alle door de visitatiecommissie opgevraagde informatie ter beschikking te stellen. Dit uit zich in de praktijk vooral in het ter beschikking stellen van alle documentatie die de visitatiecommissie opvraagt. Uit ons onderzoek blijkt dat alle onderzochte pensioenfondsen hieraan gehoor geven.

Good practice 6 geeft aan dat dat ook proactiever kan: een bestuur dat gedurende het gehele jaar alle fondsdocumenten beschikbaar stelt. Medewerking verlenen aan het onderzoek van de visitatiecommissie kan zich ook uiten door open te staan en tijd vrij te maken voor overleg tussen (leden van) het bestuur en de visitatiecommissie. Daarnaast draagt u als bestuur hieraan bij als u de visitatiecommissie in de gelegenheid stelt om in het kader van haar onderzoek te spreken met een externe.

Hoe komt u als visitatiecommissie tot een oordeel?

Good practice 7

Na een periode van deskresearch en verdiepende interviews delen de leden van een visitatiecommissie de individuele bevindingen en indrukken uit het onderzoek met elkaar, toetsen dit aan het normenkader om zo te komen tot een gemeenschappelijk oordeel.

Dit is een good practice, omdat de visitatiecommissie na het onderzoek expliciet de tijd neemt om tot een oordeel te komen. In de praktijk zien we dat dit niet altijd gedaan wordt, in de onderzochte rapporten ontbreekt in sommige gevallen een oordeel.

Fase 3: Opvolging

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek stelt de visitatiecommissie het visitatierapport op. Met de oplevering van het visitatierapport draagt de visitatiecommissie het stokje weer over aan het bestuur. Het bestuur is verantwoordelijk voor een goede opvolging van de in het rapport opgenomen aanbevelingen. Een gedegen overdracht en follow-up draagt bij aan het versterken van de integere en beheerste bedrijfsvoering van het pensioenfonds. De good practices in deze paragraaf hebben vooral betrekking op het bestuur, de good practices die DNB heeft gezien bij de visitatierapporten leest u in het volgende hoofdstuk.

In de opvolging zijn de volgende activiteiten te onderscheiden:

Bestuur	Visitatiecommissie
<ul style="list-style-type: none"> - (Opvolging van) aanbevelingen binnen het bestuur bespreken - (Actie) plan opstellen om de opvolging uit te voeren en te monitoren - Communiceren over de visitatie in het bestuursverslag - Het verantwoordingsorgaan betrekken 	<ul style="list-style-type: none"> - Visitatierapport opstellen (zowel een concept als een definitieve versie) - Verantwoording opstellen voor het bestuurverslag - Verantwoording opstellen voor het verantwoordingsorgaan
<p>Gezamenlijk</p> <ul style="list-style-type: none"> - De conceptversie met elkaar afstemmen: het bestuur kan bijvoorbeeld feitelijke onjuistheden in het rapport aanwijzen - De bevindingen en aanbevelingen bespreken met elkaar en met het verantwoordingsorgaan 	

Hoe kan het bestuur opvolging geven aan de aanbevelingen?

Good practice 8

Een visitatiecommissie heeft op basis van de uitkomsten van het documentenonderzoek en de gevoerde overleggen een conceptversie van het visitatierapport opgesteld. De visitatiecommissie heeft de conceptversie gepresenteerd en besproken met het bestuur. Na correctie voor feitelijke onjuistheden is de inhoud van het rapport door de visiteurs vastgesteld in het definitieve rapport voor alle betrokkenen.

Dit is een good practice, omdat u als bestuur door het bespreken van het rapport de bevindingen en aanbevelingen beter kunt duiden, waardoor u goed kunt bepalen welke aanbevelingen u opvolgt en welke niet. Het klinkt misschien vanzelfsprekend dat het rapport besproken wordt, maar uit ons onderzoek blijkt dat een derde van de onderzochte pensioenfondsbesturen dit niet met het voltallige bestuur doet. In good practice 8 bespreekt de visitatiecommissie de conceptversie van het visitatierapport met het bestuur. Uiteraard kunt u als visitatiecommissie óók voor de bespreking van het rapport al mondeling de bevindingen toelichten. Zo kunt u meer nuance meegeven bij de bevindingen.

Hoe kan het bestuur de opvolging organiseren en monitoren?

Good practice 9

Een bestuur heeft de visitatiecommissie de opdracht gegeven om zelf gedurende het jaar de opvolging van de aanbevelingen te monitoren. Daarmee is de mate waarin de aanbevelingen worden opgevolgd onderdeel van de visitatie.

Het al dan niet opvolgen van aanbevelingen is uiteraard de verantwoordelijkheid van het bestuur. Door de keuzes en de motivatie die hieraan ten grondslag liggen vast te leggen, bevordert u als bestuur de transparantie. Het helpt als u een (actie) plan opstelt waarin u opneemt wie wanneer welke aanbevelingen oppakt, zodat periodieke monitoring plaats kan vinden. Uit de praktijk blijkt dat twee derde van de besturen dit daadwerkelijk doet.

Wat communiceert het bestuur in het bestuursverslag?

Good practice 10

Een bestuur heeft met de visitatiecommissie contractueel vastgelegd dat de samenvatting uit het visitatierapport in het bestuursverslag wordt opgenomen en dat de visitatiecommissie de bevindingen bespreekt met het bestuur én met het verantwoordingsorgaan.

Als onderdeel van de wettelijke taak en ter vergroting van de transparantie stelt de visitatiecommissie een verantwoording inclusief bevindingen op ten behoeve van het bestuursverslag. Het bestuur neemt het verslag integraal op in het bestuursverslag. In good practice 10 is dit zelfs contractueel vastgelegd. In het bestuursverslag reageert u als bestuur op de bevindingen van de visitatiecommissie en geeft u aan wat de stand van zaken is wat betreft de opvolging van de aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Hoe kan het bestuur het verantwoordingsorgaan betrekken bij de overdracht en follow-up?

Good practice 11

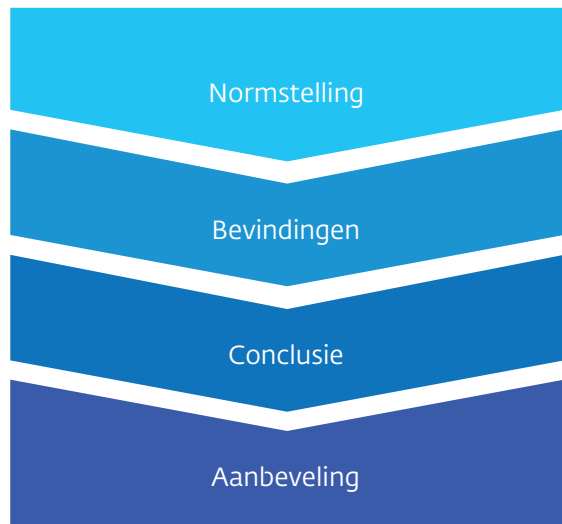
Bij een pensioenfonds bespreekt de visitatiecommissie het visitatierapport met het verantwoordingsorgaan. Het betreffende verantwoordingsorgaan wil zich ervan vergewissen dat het proces goed is verlopen en dat de inhoud van het rapport goed is geïnterpreteerd. Hierdoor kan het verantwoordingsorgaan uit eerste hand kennismaken van het visitatieproces, de bevindingen en de aanbevelingen.

U als visitatiecommissie legt rechtstreeks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan. Dit klinkt vanzelfsprekend, toch zien we in de praktijk dat er weinig gesprekken plaatsvinden tussen het verantwoordingsorgaan en de visitatiecommissie in deze fase van het visitatietraject. In good practice 11 krijgt het verantwoordingsorgaan uit eerste hand de inhoud van het visitatierapport te horen. Dit vindt DNB een good practice omdat het verantwoordingsorgaan op deze manier ongekleurd kennis kan nemen van de bevindingen van u als visitatiecommissie. Het verantwoordingsorgaan heeft namelijk de bevoegdheid om een oordeel te geven over het handelen van het bestuur, onder andere op basis van de bevindingen van de visitatiecommissie. DNB zou het goed vinden indien het bestuur het verantwoordingsorgaan doorlopend betreft bij de overdracht en follow-up.

3 Het visitatierapport

Als het onderzoek van de visitatiecommissie is afgerond, doet u als visitatiecommissie verslag van uw bevindingen en stelt u aanbevelingen op ten aanzien van het beleid van het bestuur. In ons onderzoek hebben wij een aantal goede voorbeelden van visitatierapporten gezien. In de meeste gevallen zijn deze als volgt opgebouwd:

In dit hoofdstuk leest u per onderdeel – aan de hand van praktijkvoorbeelden uit verschillende visitatierapporten – hoe de visitatiecommissie het rapport zo concreet mogelijk kan maken.

Hoe kun je normstellend zijn?

Good practice 12

Een visitatiecommissie geeft aan het begin van ieder hoofdstuk het normenkader. Bij het hoofdstuk Communicatie wordt bijvoorbeeld als normenkader genoemd:

“Het bestuur zorgt voor een adequaat communicatiebeleid. De persoonlijke pensioeninformatie is goed toegankelijk en het pensioenbewustzijn wordt bevorderd. Verder stimuleert het beleid de dialoog met de belanghebbende over het gevoerde en het te voeren beleid.”

Good practice 13

Een visitatiecommissie geeft in de inleiding schematisch de aandachtsgebieden van de visitatie weer. Bij elk aandachtsgebied wordt een aantal begrippen genoemd.

Bijvoorbeeld bij het aandachtsgebied “Bestuursprocedures en bestuurs- en beleidsprocessen” worden o.a. de volgende begrippen genoemd:

“kwaliteit en professionaliteit besluitvorming”. In het hoofdstuk waar dit aandachtsgebied wordt behandeld, geeft de visitatiecommissie nog meer duiding waarnaar zij specifiek kijkt, namelijk: “voorbereiding, informatieverstrekking (...) mate waarin met de belangen van alle stakeholders rekening wordt gehouden”.

DNB vindt het goed om met een normenkader te werken en dit ook inzichtelijk te maken in het rapport, omdat hiermee de normen helder zijn waaraan u als visitatiecommissie het functioneren van het bestuur toetst. Bovendien zorgt dit ook voor duidelijke scope: waar kijkt u als visitatiecommissie in uw onderzoek wel naar en wat laat u buiten beschouwing. In good practice 12 en 13 wordt duidelijk waaraan deze visitatiecommissies hun bevindingen toetsen. In good practice 12 bestaat het normenkader eigenlijk uit een aantal hypotheses die deze visitatiecommissie door middel van haar onderzoek tracht te verwerpen of aan te nemen.

Hoe presenteert u als visitatiecommissie uw bevindingen?

Good practice 14

Een visitatiecommissie geeft in haar rapport de bevindingen door middel van bullets weer. Twee voorbeelden zijn:

- “De communicatie van het pensioenfonds is vooral gebaseerd op het zenden van informatie.”
- “Jaarlijks vinden er evaluatiegesprekken plaats met alle partijen waaraan is uitbesteed. Tijdens deze gesprekken worden de uitbestede partijen op basis van de rapportages en SLA's uitgebreid ondervraagd over de performance.”

Nadat eerst de norm is gepresenteerd, volgen de bevindingen. Bij het hanteren van een dergelijke opbouw refereren de bevindingen consistent aan de norm die u als visitatiecommissie hanteert en kunt

u het functioneren van het bestuur ten opzichte van de vastgestelde norm goed beoordelen.

In good practice 14 presenteert een visitatiecommissie de bevindingen met bullets gebundeld bij elkaar. Dit is een good practice, omdat u als bestuur direct overzicht krijgt over de belangrijkste bevindingen van de visitatiecommissie en vanwege de concrete inhoud per bevinding.

Hoe formuleer je de oordelen en conclusies zodat het bestuur aan de slag kan?

Good practice 15

Een visitatiecommissie concludeert het volgende: "Er heeft geen zelfevaluatie plaatsgevonden. Hierdoor is er te weinig aandacht voor het eigen functioneren. Dit is mede van belang gezien de dominante rol van het dagelijks bestuur."

U als visitatiecommissie heeft na uw onderzoek een oordeel over het functioneren van het bestuur. Aan u de taak om dit zo duidelijk mogelijk op papier te zetten. In good practice 15 heeft de visitatiecommissie dit goed gedaan, vindt DNB, omdat de visitatiecommissie begint met de concrete waarneming, vervolgens de gevolgen hiervan benoemt én waarom zij dit - specifiek bij dit pensioenfonds - zo van belang acht.

Zijn de aanbevelingen concreet genoeg?

De aanbevelingen die u als visitatiecommissie doet, moeten zo concreet zijn dat het bestuur er makkelijk mee aan de slag kan en dat duidelijk is wanneer het goed is (wanneer het bestuur aan de gestelde normen zal voldoen). Een goed voorbeeld hiervan vindt DNB de aanbeveling die de visitatiecommissie formuleert, naar aanleiding van bovenstaande conclusie over de niet uitgevoerde zelfevaluatie.

Good practice 16

Zet jaarlijks de zelfevaluatie op een vast moment op de agenda en start met een zelfevaluatie onder externe begeleiding.

DNB vindt dit een good practice omdat de aanbeveling concreet is en aansluit op de norm, de bevindingen en conclusie. Het bestuur kan direct aan de slag.

Een andere good practice die DNB heeft gezien is een visitatiecommissie die als bijlage een overzicht opneemt waarin zij de aanbevelingen weergeeft met aanbevolen prioritering.

Disclaimer

Deze guidance geeft niet-verplichtende aanbevelingen voor de toepassing van wetten regelgeving aangaande het intern toezicht bij pensioenfondsen in de vorm van visitatiecommissies, zoals verankerd in de Pensioenwet ('Pw') en lagere regelgeving. Met behulp van deze guidance draagt de Nederlandsche Bank N.V. (DNB) haar opvattingen uit over de door haar geconstateerde of verwachte gedragingen in de beleidspraktijk, die naar haar oordeel een goede toepassing inhouden van de regels waarop deze guidance betrekking heeft.

Met deze guidance beoogt DNB te bereiken dat pensioenfondsen het daarin gestelde, de eigen omstandigheden in aanmerking nemende, in hun afweging betrekken, zonder dat zij verplicht zijn dat te doen. De guidance geeft inzicht in de door DNB geconstateerde of te verwachten gedraging in de beleidspraktijk, is indicatief van aard en sluit daarmee niet uit dat voor instellingen een afwijkend, al dan niet strengere toepassing van de onderliggende regels is geboden. De afweging betreffende de toepassing berust bij deze instellingen zelf.

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

De Nederlandsche Bank N.V.
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
020 524 91 11
dnb.nl